

Putem accelera convergența reală a economiei românești cu economia UE?

Articol publicat în „Business Standard”, 6 octombrie 2009

Lucian Croitoru

Am văzut deseori în presă exprimat punctul de vedere că nu vom converge către nivelul de trai din Uniunea Europeană niciodată. Dar nu am văzut argumente credibile în sprijinul acestei viziuni. Opinia mea este că vom converge dacă vom reuși să identificăm corect factorii cu rol important pentru convergență și dacă prin politici le vom crea loc de acțiune. Între acești factori, economisirea joacă un rol important. Obiectivele convergenței reale fac necesară creșterea capacității de economisire internă.

Această afirmație este sprijinită de faptul că țările cu rate ridicate de convergență au rate relativ mari de economisire. Investițiile pot fi finanțate atât prin economisire internă, cât și externă, dar utilizarea excesivă a finanțării externe nu este sustenabilă pe termen lung. Experiența foarte recentă a României confirmă acest lucru. Astfel, pe termen mediu-lung, convergența depinde de un echilibru bun între economisirea internă și cea externă.

Acest echilibru poate fi alterat de mulți factori. Printre aceștia, intrările masive de capitaluri externe sunt esențiale deoarece pot descuraja economisirile interne. Experiența României este mixtă. În perioada intrărilor masive de capitaluri, rata economisirii a crescut de la 15,3 procente din PIB în 2004 la 19,1 procente din PIB în 2008. Totuși, ratele de economisire au fost relativ mici dacă le comparăm cu rata medie a economisirii globale, care a oscilat între 21 și 25 procente din PIB mondial din 1980 până în prezent.

Analiza la nivel individual a țărilor cu cele mai ridicate rate de convergență arată că procesul de creștere accelerată al economisirii este precedat de o perioadă investițională puternică finanțată cu economisiri externe. În acest context, capacitatea economiei românești de a trece de la utilizarea economisirii externe la cea internă este determinantă pentru dezvoltarea viitoare.

Din păcate această capacitate este relativ redusă. Limitele ei sunt stabilite de volumul veniturilor, de care depinde în primul rând economisirea, dar și de câteva caracteristici ale

comportamentelor celor care economisesc. O situație de nedorit ar fi revenirea ratelor de economisire la nivelurile joase din anul 2004. În continuare voi aduce argumente care mai degrabă sprijină ideea că această capacitate va crește relativ încet.

Argumentele mele sunt bazate pe analiza a două seturi de date pe care am realizat-o împreună cu Mihai Copaciu, Florian Neagu, Irina Mihai, Flaviu Mihăiescu și Bogdan Rădulescu în lucrarea „Aspecte ale procesului de economisire în România”, realizată în cadrul Centrului Român de Politici Economice, pentru Fondului de Garantare a Depozitelor Bancare (FGDB). Primul set este furnizat de Institutul Național de Statistică (INSSE) pe baza unui sondaj de circa 30000 de gospodării anual în perioada 2004-2006. Cel de-al doilea set de date este furnizat de o cercetare statistică pe 1600 de gospodării realizată de către institutul de studii sociale, sondaje, marketing și publicitate Metro Media Transilvania (MMT) în perioada 25 august-18 septembrie 2008, la cererea FGDB.

La nivel agregat, economisirea de către populație a avut un caracter preponderent pasiv, fiind generată de efectul creșterii prețurilor activelor aflate deja în portofoliul populației. Acest lucru s-a întâmplat în ciuda faptului că veniturile populației au avut o dinamică susținută, care ar fi permis o mai mare economisire activă (achiziție de active financiare). Eventuala schimbare a comportamentului în sensul creșterii economisirii active ar putea începe acum, având în vedere rolul important al motivului precauției în determinarea economisirii, deși ar putea fi lentă.

Economiile populației au o bază îngustă. Această concluzie este susținută de trei caracteristici ale economisirii populației: (i) mai mult de jumătate din familii nu economisesc; (ii) 10 procente din familii realizează aproape 70 procente din totalul economiilor; (iii) 90 procente din familii economisesc sume mici. Cred că aceste caracteristici vor face ca aproximativ două treimi din numărul de familii să continue pentru o perioadă relativ îndelungată să economisească la rate mai mici de 20 procente.

Cel mai frecvent, gospodăriile economisesc din motivul precauției și al moștenirii (pentru „zile negre”). Având în vedere asimetria economisirii, odată ce familiile care furnizează 70 la sută din totalul economiilor vor avea un sold suficient de lichidități pentru „zile negre”, rata economisirii va scădea.

Probabilitatea de a economisi și rata economisirii cresc proporțional cu venitul. Sursele principale ale economisirii sunt, în ordinea importanței, salariul, pensia, sume primite din străinătate și profitul obținut dintr-o afacere proprie. Mai mult de jumătate din economiile populației au ca sursă salariul. Aceasta indică rolul implicit pe care îl are creșterea productivității muncii în susținerea procesului de economisire, având în vedere corelația dintre salarii și productivitatea muncii.

Pe termen mediu, anticipațiile privind perspectivele economice vor afecta economisirea indecis. În perioade de regres economic, dacă scăderea veniturilor și deteriorarea anticipațiilor privind evoluția viitoare a acestora va fi contrabalansată de importanța crescândă a motivului precauției, economisirea va crește. Invers, în perioade de creștere economică susținută, anticiparea unor perspective bune poate conduce la diminuarea economisirii dacă motivul precauției ar deveni mai puțin important. Rămâne de văzut care dintre efectele menționate aici va acționa mai puternic în viitor.